

kroz razne izvještaje, projekte i programe i samog Instituta za istoriju od takvih tema i pristupa nekada se zaziralo, sve do nipodaštavanja kao nenaučne i neozbiljne rabote, ali upravo takvi pristupi i kao i otvaranje novih tema i problema, u težnji ka sintezi,

pokazuju modernizacijske naznake u razvoju istorijske nauke kod nas, što potvrđuje i ovaj Zbornik ■

Seka Brkljača

SPOMENICA Ibrahima Karabegovića: zbornik radova / glavni i odgovorni urednik Husnija Kamberović / Sarajevo: Institut za istoriju, 2013, 356.

Knjiga koju predstavljamo čitateljima posvećena je dragom prijatelju, kolegi, mentoru, dugogodišnjem direktoru Instituta za istoriju u Sarajevu i redovnom profesoru na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu – Ibrahimu Karabegoviću (1931-2011).

Profesor Karabegović napustio nas je 28. augusta 2011. godine, samo nekoliko mjeseci nakon našeg dogovora o pripremanju jedne knjige *ad honorem* našem dragom direktoru. Želja uposlenih u Institutu za istoriju bila je da se barem malim dijelom zahvalimo velikom čovjeku koji nam je desetljećima tako često i nesebično pružao ruku potpore kada smo bili na nekim osobnim i profesionalnim prekretnicama u životu.

Doprinos Ibrahima Karabegovića bosanskohercegovačkoj historiografiji prezentiran je u njegovoj bogatoj bibliografiji koju je pripremila dr. sc. Amila Kasumović. Međutim, njegov opus ne čine samo njegovih pet knjiga, brojni znanstveni radovi, urednički i ostali stručni poslovi, već prije svega čine svi oni prijatelji, kolege i studenti koje je on potakao da pokažu koliko mogu pridonijeti historijskoj znanosti. Raditi pod

“direktorskom palicom” Ibrahima Karabegovića bilo je nadahnuće i korisno jer je načinom komuniciranja njegovao važnost življenja zajedničkog institutskog života i podsjećao nas da svi pripadamo istoj kući bez obzira na naše brojne međusobne razlike, bile one profesionalne, istraživačke, političke ili osobne prirode.

Svjesni smo da je izdavanje zbornika sa znanstvenim člancima napisanim u čast Ibrahimu Karabegoviću samo jedan mali znak pažnje, poštovanja i zahvalnosti. Mnogo toga ostalo je nezapisano, ali je sačuvano u sjećanjama na našeg direktora, kako smo ga zvali i kada je prestao obnašati tu funkciju. Objavljivanjem ovoga zbornika u spomen na našeg prijatelja i direktora želimo zahvaliti za sve ono što je za nas učinio, ali želimo i da sljedećim generacijama ostavimo jedno pisano svjedočanstvo o njemu.

Na početku, potrebno je istaći nekoliko datuma iz Karabegovićeve biografije napisane iz pera njegovog nasljednika na direktorskoj funkciji u Institutu, prof. dr. Husnije Kamberovića. Ibrahim Karabegović rođen je u Modriči 5. juna 1931., gdje je završio osnovnu školu, a ratom otežano gimnazij-

sko školovanje završio je maturom u Dobroju 1951. godine. Nakon studija historije u Sarajevu vraća se u Modruću gdje predaje historiju u osnovnoj školi i gimnaziji. Često je pričao o tim svojim profesorskim danima, nogometu kojeg je neizmjerljivo volio igrati, zatim mladosti, druženjima, poznanstvima i mnogim događajima na osnovu kojih smo mi stvarali sliku o njemu kao otvorenom i dobronamjernom čovjeku punom ljubavi i topline za ljude. Uz sve te osobine imao je izuzetno dostojanstveno držanje prema kojem smo iskazivali poštovanje, ali ne iz straha od direktora nego zato što smo ga neizmjerljivo cijenili. Godine 1963. zaposlio se u Institutu za historiju, a nakon odbrane magistarske radnje u Beogradu i specijalističkih studija u Bonu i Amsterdamu doktorirao je u Sarajevu 1976. godine. Samo dvije godine nakon doktorata izabran je za direktora u dva mandata od 1978. do 1987. godine. Kada je početkom agresije na Bosnu i Hercegovinu Odsjek za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu napustilo nekoliko profesora, suradnici iz Instituta za historiju kadrovski su popunili više nastavnih predmeta. Tako je Karabegović od 1994. godine radio u zvanju redovnog profesora na predmetu Historija Bosne i Hercegovine u 20. stoljeću. Kao i u Institutu i na Odsjeku za historiju su ga zavoľjeli i studenati i kolege, a njegove vrline ljudske topline, jednostavnosti ali i otvorenosti prema svim osjetljivim i kontroverznom temama iz historije koje su pokretane u diskusijama sa studentima ostavile su dubok trag u njihovim sjećanjima. Karabegovićeva predanost na unapređenju daljnjeg razvoja institucija u Bosni i Hercegovini pokazala se ponovo na djelu 1998. kada se vratio u Institut na mjesto direktora i ostao do 2002. godine da bi pomagao Institutu u prevazilaženju brojnih poteškoća u njegovom daljnjem

razvoju, ali i opstanku nakon rata.

Uz brojne organizacijske poslove nije zanemarivao ni znanstveni rad. Karabegovićeva bibliografija svjedoči o njegovoj poziciji i danas neospornog autoriteta za problematiku kojom se bavio. Kada se čitaju njegove knjige i članci može se konstatirati da je Karabegović „(...) najbolji primjer da razumljivo mogu pisati samo oni koji dobro razumiju ono o čemu pišu“. Među brojnim značajnim organizacijskim poslovima bili su predsjedavanje Društvom istoričara Bosne i Hercegovine, zatim Zajednicom institucija za noviju i najnoviju historiju Jugoslavije te njegovo najvažnije angažiranje oko realizacije Društvenog cilja DC XIII/2, kao najvećeg i najvažnijeg projekta u bosanskohercegovačkoj historiografiji. Dobitnik je Dvadesetsedmjolske nagrade, a nagrada "Veselin Masleša" dodijeljena mu je za znanstveni doprinos bosanskohercegovačkoj historiografiji.

Sudjelovanjem na brojnim projektima i znanstvenim konferencijama stekao je veliki broj poznanstava među historičarima iz bivših jugoslavenskih republika i svijeta. Tako kada je pokrenuta inicijativa za izradu Spomenice, brojni prijatelji, kolege i bivši studenti prof. dr. Ibrahima Karabegovića iskazali su želju da u spomen na njega napišu članak iz problematike kojom se bave. Međutim, veliki broj historičara iz njegove generacije bio je na kraju radnog ili životnog vijeka, tako da mnogi od njih nisu uspjeli ostvariti svoju želju. U ovu knjigu je uvršteno 15 znanstvenih radova o različitim temama i najvećim dijelom iz svih perioda bosanskohercegovačke prošlosti. Najveći broj autora je iz Sarajeva, a tu su i Karabegovićevi prijatelji iz Hrvatske, Austrije, Češke i Sjedinjenih Američkih Država. Kratak osvrt na njihove radove je u izvjesnom smislu i *hommage* Ibrahimu Karabegoviću u *Prilozi-*

ma, časopisu Instituta za istoriju u Sarajevu, čiji je bio glavni i odgovorni urednik.

Prvi rad u Spomenici je o antičkom naselju uz Zimošnicu u Moštrama kod Visokog autora Salmedina Mesihovića (Filozofski fakultet, Sarajevo), koje autor smatra da je sa najdužom kontinuiranom naseobinskom kulturom u Europi. Zatim slijedi članak Esada Kurtovića (Filozofski fakultet, Sarajevo) iz srednjovjekovne historije XIV. i XV. stoljeća, u kojem autor na primjeru istraživanja ugovora o uzgoju konja upoznaje čitatelje o poslovnim, interesnim, komunikacijskim, gospodarskim i drugim vezama primorja sa zaleđem. Nakon srednjovjekovne povijesti, Behija Zlatar (Orijentalni institut u Sarajevu) u svom radu piše o bosanskom i skadarskom sandžakbegu Firduz-begu koji je podigao brojne zadužbine u Sarajevu, Anadoliji, Istanbulu i Smederevu. U radu je naglasak postavljen na ona zdanja sagrađena u Sarajevu, koja autorica opisuje s mnoštvo detalja. Opisujući veze Firduz-bega s Dubrovčanima, približen je suvremenom čitatelju i način života bogatih slojeva bosanskog društva s početka XVI. stoljeća. O vremenu osmanske vladavine u Bosni i Hercegovini slijedi još jedan rad, Enesa Pelidije (Filozofski fakultet, Sarajevo), o gradu Rudom i njegovoj okolini, s akcentom na razvoj gradske privrede. Autor je građevine iz tog perioda prezentirao ne samo kao vjerske i gospodarske već i kao dio bosanskohercegovačkog kulturnog naslijeđa. Devetnaesto stoljeće u Bosanskom ejaletu okvirno je vrijeme za rad Galiba Šljive (Filozofski fakultet, Tuzla) koji na primjeru druge polovine 1869. godine i vremena valije Safvet-bega govori o prilikama u povjerenoj mu provinciji, zatim o nezadovoljstvu stanovništva, pograničnim sporovima s Crnom Gorom, ali i na zanimljiv način iznosi izvješća stranih konzula

o političkim prilikama u Bosanskom vilajetu, ali i o samom valiji Safvet-begu. O dva ustanka u Bosni i Hercegovini posljednjih desetljeća 19. stoljeća, (1875-1878. i 1881-1882), piše u svom radu Robert J. Donia (Center for Russian & East European Studies, University of Michigan, Ann Arbor, USA), iznoseći tvrdnju da korijene ovih ustanaka bolje objašnjavaju nametnuti porezi stanovništvu, nego antagonizmi prema Osmanskom Carstvu i Austro-Ugarskoj Monarhiji ili pak želja za stvaranjem nacionalnih država. Mira Kolar Dimitrijević (Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu) u svom radu donosi malo poznate činjenice iz života Koste Hörmanna, upravnika, muzealca, folkloriste i publiciste, tijekom njegovog boravka u Sarajevu na prijelazu dva stoljeća (1880-1913). Osim što je bio jedan od glavnih inicijatora prilikom osnivanja Zemaljskog muzeja u Sarajevu i osnivač časopisa *Nada*, izuzetno je aktivno prezentirao bosanskohercegovačku kulturnu i povijesnu baštinu europskoj javnosti. U članku pod naslovom *Beč – dio slavenske kulture*, Horst Haselsteiner (Institut für Osteuropäische Geschichte, Wien), govori o Beču kao sjecištu, među ostalim, i eminentnih intelektualaca slavenskog podrijetla, koji su obogatili ne samo austrijsku, već i europsku znanost i umjetnost, iskoristivši kulturnu i znanstvenu raznolikost Beča za svoje stvaralačke potencijale. Imenovanje Safvet-bega Bašagića za člana Predsjedništva Sabora tema je rada Dževada Juzbašića (Akademija nauka i umjetnosti BiH, Sarajevo), u kojem se prati Bašagićeva djelatnost do posljednjeg saborskog zasjedanja. Kao većina drugih autora i Dževad Juzbašić smatra da je Bašagić bio prvenstveno posvećen znanstvenim istraživanjima, a nerado se politički angažirao. U povijest dvadesetog stoljeća uvodi nas Seka Brkljača (Institut za istoriju, Sara-

jevo) koja u svom radu elaborira trgovinu u gradovima Bosne i Hercegovine u periodu između dva rata (1914-1941). Autorica je objasnila inicijalne modernizacijske procese u pretežito seljačkom bosanskohercegovačkom društvu, u kojem je Prvi svjetski rat ostavio teške posljedice na zanatstvo i trgovinu. Na razdoblje između dva svjetska rata odnosi se i rad Sonje Dujmović (Institut za istoriju, Sarajevo) u kojem se problematiziraju elementi političke retorike u *Težačkom pokretu*, listu Težačke organizacije, odnosno Saveza zemljoradnika u Bosni i Hercegovini. Osim toga, rad uključuje i praćenje promjene odnosa prema nacionalnom identitetu, ali i prema Bosni i Hercegovini. Treći rad iz međuratnog perioda odnosi se na glazbenu scenu Sarajeva i to na jedan njen dio u organizaciji HKD Napredak. Tomislav Išek (Institut za istoriju, Sarajevo) je prezentirao osnivanje, djelovanje i značaj Napretkove *Hrvatske glazbe* i *Napretkove filharmonije* te istakao njihov značaj u podizanju glazbene kulture u Bosni i Hercegovini. Radovi o razdoblju Drugog svjetskog rata su izostali u ovom zborniku. U posljednjem periodu uvodi nas članak Husnije Kamberovića (Institut za istoriju, Sarajevo) koji se bavi smrtnim presudama u Banjoj Luci 1945-1946. godine. Autor u radu iznosi mišljenje da su represiji u ovim prvim godinama poslije rata prvenstveno bili izloženi politički gubitnici i pripadnici poraženih vojnih snaga iz svih vjerskih, nacionalnih i socijalnih skupina. Problematiziranje perioda nakon Rezolucije Informbiroa tema je rada Vere Katz (Institut za istoriju, Sarajevo). Autorica objašnjava prevazilaženje jugoslavenske partijske i društveno-političke krize uvođenjem institucije radničkih savjeta te samoupravljanja uz daljnju izgradnju ključnih objekata iz Prvog petogodišnjeg plana. Pored praćenja službene politike i partijski

usmjerene propagande, autorica nastoji analizirati i stvarni život radničke populacije početkom 50-ih godina 20. stoljeća. Posljednji članak u zborniku upozna nas s tradicijom češke povijesne balkanistike u Brnu. Ladislav Hladký (Institut za povijest Akademije znanosti Republike Češke, podružnica Brno) prezentirao je rezultate proučavanja prošlosti balkanskih zemalja, uključujući i Bosnu i Hercegovinu, od strane znanstvenika na Filozofskom fakultetu Masarykova sveučilišta u Brnu i u podržnicama Akademije znanosti Republike Češke. Tradicija češke povijesne balkanistike započela je 1945. godine i traje do danas. Svi navedeni autori bili su na određene načine povezani sa prof. dr. Ibrahimom Karabegovićem te su posvetili svoje radove njemu u spomen.

Većina današnjih historičara u Institutu za istoriju u Sarajevu cijene stručni opus svojih prethodnika jer ih tradicija znanstvenog rada na to zadužuje. Tako kao određena uputa prof. dr. Ibrahima Karabegovića i danas vrijedi, a odnosi se na očuvanje važnih principa, odnosno zahtjeva glede nivoa i karaktera znanstvenog i pedagoškog rada, zatim studiranja i predstavljanja historije Bosne i Hercegovine kao sastavnog dijela europske povijesti te pozivanja na uravnoteženi, znanstveni i strogo nepristrani pristup pri interpretaciji i vrednovanju historijskih događaja i procesa.

Izdavač ove Spomenice, Institut za istoriju u Sarajevu, nada se da će radovi iz ove knjige prenijeti glavno nastojanje prof. dr. Ibrahima Karabegovića, a to je da će potaknuti historičare da pokažu i dokažu da mogu pridonijeti razvoju historiografije u Bosni i Hercegovini, u zemlji koju je neizmerno volio ■

Vera Katz